

Psihopatija i uspješnost detekcije upravljanja dojmovima na upitnicima ličnosti

*Dora Vuković, Josipa Milas,
Katarina Jakubec, Valentina Ageljić*

Dora Vuković
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju
ORCID: 0000-0002-7251-5455

Katarina Jakubec, mag. psych.
ORCID: 0000-0003-2885-2451

Josipa Milas
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju
ORCID: 0000-0002-9025-3153

Valentina Ageljić, mag. psych.
ORCID: 0000-0003-2529-7421

SAŽETAK

ključne riječi: konstrukcija upitnika, emocionalna kompetentnost, oporavak, otpornost, subjektivna sreća

U ovom istraživanju ispituje se efikasnost skale socijalno poželjnog odgovaranja u detekciji upravljanja dojmovima. Svrha je ispitati jesu li skale socijalno poželjnog odgovaranja dovoljno efikasne u otkrivanju upravljanja dojmovima kod osoba sa psihopatskim tendencijama. Istraživanje je provedeno na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Uzorak se sastojao od 107 sudionika prikupljenih putem društvenih mreža, prosječne dobi $M=23.42$. U istraživanju su korišteni Upitnik ličnosti „Velikih pet“, Kratka skala mračne trijade, Upitnik privrženosti, Marlowe-Crowne skala socijalne poželjnosti i Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja. Za obradu rezultata je korištena moderatorska hijerarhijska regresijska analiza. Rezultati Uravnoteženog inventara socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) su pokazali kako interakcija psihopatije i eksperimental-

ABSTRACT

key words: faking bad, faking good, impression management, psychopathy, validity scales

This study examines the effectiveness of validity scales in detection of impression management. The purpose is to examine whether validity scales are sufficiently effective in detecting impression management in people with psychopathic tendencies. The sample consisted of 107 participants. In this study the following instruments were used: The Big Five Inventory, Short Dark Triad, Marlowe-Crowne Social Desirability Scale and The Balanced Inventory of Desirable Responding (BIDR) and Attachment Questionnaire. Moderator hierarchical regression analysis was used to process the results. Results for the Balanced Inventory of Desirable Responding (BIDR) showed that the interaction of psychopathy and experimental situations is not significant. Furthermore, psychopathy is significantly negative predictor of results on the Marlowe-Crowne validity scale in the “faking

nih situacija (situacija u kojima su se kandidati trebali predstaviti u boljem i lošijem svjetlu i iskreno) nije značajna. Nadalje, psihopatija je značajno negativno predviđala rezultat na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne u situaciji prikazivanja u pozitivnom svjetlu i kontrolnoj situaciji, dok u situaciji prikazivanja u negativnom svjetlu nije bila značajan prediktor. Dakle, skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne teže detektira pozitivno upravljanje dojmovima kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama, dok nema razlike u detekciji negativnog upravljanja dojmovima s obzirom na psihopatiju. Ovakvi nalazi korisni su u provedbi selekcijskih postupaka i u konstrukciji budućih skala socijalno poželjnog odgovaranja.

good” situation and the control situation, while in the “faking bad” situation it was not a significant predictor. Thus, the Marlowe-Crowne validity scale is not sensitive enough to detect positive impression management in people with psychopathic tendencies, but there is no difference in the detection of negative impression management with respect to psychopathy. Such findings are useful in the implementation of selection procedures and in the construction of future validity scales.

UVOD

Što ako nas neki ljudi mogu natjerati da radimo ono što žele, da mislimo o njima ono što žele, da njihova slika o nečemu postane i naša slika? Što ako postoje ljudi koji su uspješni u manipulaciji i obmani i putem njih ostvaruju svoje ciljeve? Tada bismo u mnogim situacijama vjerojatno bili oprezniji, dublje procesirali sve informacije koje čujemo i uključili više kognitivne procese u našu komunikaciju.

Čini se da bi takvo što bilo naporno i komplicirano, no, prema dosadašnjim saznanjima, uvelike je potrebno jer se pokazuje da oko 1% ljudi u općoj populaciji (Hare, 2003) i oko 3.5% ljudi u poslovnom svijetu (Babiak i Hare, 2006) posjeduje osobinu ličnosti povezanu s češćim uključivanjem u manipulaciju. Ta se osobina naziva psihopatija i karakterizira ju manipulativna i obmanjujuća priroda te površni šarm (Cleckley, 1941). Psihopatska ličnost „karakterizirana je nesposobnošću doživljavanja čuvstvenih komponenata međuljudskih odnosa kao što su: krivnja, kajanje, empatija, naklonost i iskrena briga za druge ljude.“ (Krizmanić, 2005, str. 394). Te karakteristike se mogu svesti na dva faktora: interpersonalni (smanjena emocionalna osjetljivost) i impulzivno-bihevioralni (bihevioralne disinhibicije i antisocijalno ponašanje) (Patrick, 2006). Osobe sa psihopatskim tendencijama patološki lažu, koriste manipulaciju u svrhu obmane drugih i ostvarivanja svojih ciljeva te pri tome ne osjećaju grižnju savjesti (Hare, 1991). Češće i s više elana se uključuju u obmanu nego ostatak populacije (Hare i sur., 1989). One uživaju u uspjehu do kojeg su došle na temelju „gaženja drugih“ (Hare, 2003).

U kontekstu psihologije, osobine ličnosti su vrlo bitne odrednice čovjeka koje utječu na brojna njegova ponašanja. Upitnici za procjenu ličnosti stoga se sve više koriste u selekcijskim postupcima jer pomažu u detekciji kandidata koji su iskrivljavali svoje odgovore, što pridonosi stupnju prikladnosti kandidata za određeni posao i smanjenju fluktuacije zaposlenika (Rothstein i Goffin, 2006; prema Proroković i sur., 2008). Prema tome, vrlo je važno da su informacije koje se dobivaju na testovima ličnosti vjerodostojne. Tomu se doskočilo uključivanjem skala socijalno poželjnog odgovaranja u upitnike ličnosti, namijenjenih detekciji lažnog predstavljanja. Koliko su te skale efikasne i koliko dobro mogu prepoznati upravljanje dojmovima, posebice kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama, vrlo je zanimljivo pitanje s brojnim praktičnim implikacijama. Upravljanje dojmovima odnosi se na svjesno iskrivljavanje samoprezentacije u svrhu ostavljanja povoljnijeg dojma na druge. Ono se jasno razlikuje od samozavaravanja koje podrazumijeva nesvjesnu tendenciju osobe da se vidi u povoljnijem svjetlu (Paulhus, 1984). U ovom ćemo se radu usmjeriti na upravljanje dojmovima.

U dosadašnjim istraživanjima se pokazalo da psihopatske osobine omogućuju uspješno socijalno poželjno odgovaranje (Book i sur., 2006; Lilienfeld i Andrews, 1996). Drugim riječima, osobe sa psihopatskim tendencijama se uspješno prikazuju u boljem svjetlu, a da se njihovo upravljanje dojmovima ne detektira (Book i sur., 2006; Frank, 1988). Prema tome, očit sadržaj nekih čestica u upitnicima ličnosti omogućuje kandidatima u selekcijskoj situaciji prepoznavanje poželjnih osobina i odgovaranje u skladu s njima, uz malu vjerojatnost da će biti uhvaćeni u upravljanju dojmovima (Proroković i sur., 2008). Prema tome, ispada da je detekcija disimulacije manje uspješna kod onih pojedinaca za koje je upravo najvjerojatnije da će koristiti obmanu i putem nje počinuti različite „socijalne prekršaje“. Osim pozitivnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u pozitivnom svjetlu“), postoji i druga strana upravljanja dojmovima na upitnicima ličnosti – predstavljanje sebe u lošijem svjetlu („prikazivanje u negativnom svjetlu“), u čemu se pokazalo da osobe s izraženim psihopatskim tendencijama nisu uspješnije od ostatka populacije (Book i sur., 2006; Poythress i sur., 2001; Edens i sur., 2000). Naime, osobe s izraženim psihopatskim tendencijama su oportunisti za koje je važno da se predstave kao osobe „dostojne povjerenja“, što uključuje predstavljanje u boljem, a ne lošijem svjetlu nego što su u stvarnosti (Frank, 1988).

Generalno se čini da su osobe s izraženim psihopatskim tendencijama uspješne u „prikazivanju u pozitivnom svjetlu“, dok nisu motivirane za predstavljanje lošijima nego što jesu. Studije su uglavnom našle da predstavljanje lošijim nije povezano sa psihopatijom (Book i sur., 2006; Edens i sur., 2000). Skale socijalno poželjnog odgovaranja u upitnicima ličnosti namijenjene su otkrivanju lažnog predstavljanja jer su ljudi u selekcijskim situacijama skloni socijalno poželjnom odgovaranju (Proroković i sur., 2008). Pozitivno upravljanje dojmovima, odnosno „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“, može imati brojne negativne posljedice kod obavljanja posla jer osobine ličnosti katkada imaju presudnu ulogu u radnoj uspješnosti (Bahtijarević-Šiber, 1999). Shodno tomu, bitno je znati koristi li netko obmanu i jesmo li kandidata izabrali na temelju njegovih karakteristika ličnosti ili njegovog upravljanja dojmovima.

Ovim radom se želi saznati koliko su skale socijalno poželjnog odgovaranja u upitnicima ličnosti uspješne u detekciji upravljanja dojmovima kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama. Naime, sukladno većini dosadašnjih rezultata (Book i sur., 2006; Edens i sur., 2001, Rogers i sur., 2002), pretpostavlja se da skale socijalno poželjnog odgovaranja neće biti uspješne u detekciji pozitivnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u pozitivnom svjetlu“) kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama s obzirom na njihov uspjeh u predstavljanju boljima nego što jesu. S druge strane, kod negativnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u negativnom svjetlu“), pretpostavlja se da će skale socijalno poželjnog odgovaranja biti jednako uspješne u njegovoj detekciji, neovisno o rezultatu na skali psihopatije (Book i sur., 2006; Edens i sur., 2000; Poythress i sur., 2001), jer predstavljanje sebe lošijim nije povezano sa psihopatijom.

Kako bi se navedene pretpostavke ispitala, ponovit će se metode prethodnih istraživanja u kojima se ispitala povezanost psihopatije i socijalno poželjnog odgovaranja. Ispitanici će odgovarati na upitnike psihopatije i upitnike ličnosti u situaciji u kojoj se trebaju predstaviti u boljem i lošijem svjetlu te kontrolnoj situaciji u kojoj trebaju odgovarati iskreno.

Sukladno gore navedenim nalazima; prva je hipoteza da će, kod višeg rezultata na ljestvici psihopatije, skale socijalno poželjnog odgovaranja slabije detektirati upravljanje dojmovima u situaciji pozitivnog upravljanja dojmovima, dok je druga hipoteza da će, kod višeg rezultata na ljestvici psihopatije, skale socijalno poželjnog odgovaranja jače detektirati upravljanje dojmovima u situaciji negativnog upravljanja dojmovima.

METODA

SUDIONICI

Sudionici istraživanja prikupljeni su oglašavanjem putem društvenih mreža (*Facebook*-događaj i objave, *Instagram*) i promidžbenog materijala (letci i plakati) metodom snježne grude. Prikupljanje sudionika započelo je njihovim samostalnim upisivanjem u „Google Docs“, obrazac koji je sadržavao uputu o raspodjeli u grupe. Grupe su formirane na način da su se nastojale izjednačiti po broju i spolu sudionika. Ukupan broj prikupljenih sudionika je 107, od čega je 41 muških (38,3%) i 66 ženskih (61,7%) sudionika. Raspon godina sudionika kreće se od 19 do 36, pri čemu je prosječna dob sudionika iznosila 23.42 godina ($SD=3.02$). Od ukupnog uzorka, 50% sudionika završilo je srednju školu, 36,8% preddiplomski studij, a 13,2% diplomski studij.

INSTRUMENTI

Za provedbu istraživanja korištena su računala (Google obrasci) i grupni protokoli za ispunjavanje. Također, sudionici su ispunjavali kratak sociodemografski upitnik kojim su se prikupili podaci o spolu, dobi te završenom stupnju obrazovanja svakog sudionika. Nakon ispunjenog sociodemografskog upitnika, sudionici su ispunjavali Kratku skalu mračne

trijade (engl. *Short Dark Triad*, Jones i Paulhus, 2013), Upitnik privrženosti (Kamenov i Jelić, 2003) čija je svrha bila maskiranje istraživačkog pitanja, Upitnik ličnosti „Velikih pet“ (engl. *Big Five Inventory* – BFI, John i Srivastava, 1999), Marlowe-Crowne skalu socijalne poželjnosti (MC-SDS, Crowne i Marlowe, 1960) te skraćenu i prilagođenu verziju Uravnoteženog inventara socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR, Paulhus, 1991).

Kratka skala mračne trijade (engl. *Short Dark Triad*, Jones i Paulhus, 2013) sastoji se od ukupno 27 čestica, od kojih prvih devet mjere makijavelizam, idućih devet narcizam, a posljednjih devet psihopatiju. Prema Jones i Paulhus (2013), Cronbach alfa za supskalu makijavelizma iznosi $\alpha = 0,74$. U provedenom istraživanju Cronbach alfa za supskalu makijavelizma iznosi $\alpha = 0,75$. Nadalje, prema Jones i Paulhus (2013), Cronbach alfa za supskalu narcizma iznosi $\alpha = 0,68$, a u ovom istraživanju iznosi $\alpha = 0,70$. Konačno, prema Paulhus i Jones (2013), Cronbach alfa za supskalu psihopatije iznosi $\alpha = 0,72$, jednako kao i u provedenom istraživanju. Čestice se sastoje od izjavnih rečenica na koje sudionik treba izraziti stupanj svog slaganja koristeći skalu Likertovog tipa s ukupno pet uporišnih točaka koje se boduju vrijednostima od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Primjer čestice za supskalu makijavelizma je „Moraš učiniti što god je potrebno kako bi važne ljude pridobio/la na svoju stranu“, za supskalu narcizma je „Ljudi me vide kao rođenog vođu“ i za supskalu psihopatije je „Osveta treba biti brza i okrutna“. U istraživanju je korištena hrvatska verzija upitnika (Wertag, Vrselja i Tomić, 2011).

Upitnik ličnosti „Velikih pet“ (engl. *Big Five Inventory* – BFI; John i Srivastava, 1999) kratak je višedimenzionalni inventar ličnosti koji se sastoji od ukupno 44 čestice koje se raspodjeljuju u 5 supskala (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost k iskustvu). U istraživanju je korištena prevedena i validirana verzija upitnika (Hudek-Knežević i Kardum, 2009). Primjer čestice za supskalu ekstraverzije je „Sebe vidim kao osobu koja je pričljiva“. Primjer čestice za supskalu ugodnosti je „Sebe vidim kao osobu koja je spremna pomoći i nesebična“. Primjer čestice za supskalu savjesnosti je „Sebe vidim kao osobu koja stvari obavlja efikasno“. Primjer čestice za supskalu neuroticizma je „Sebe vidim kao osobu koja je opuštena i dobro se suočava sa stresom“. Primjer čestice za supskalu otvorenosti k iskustvu je „Sebe vidim kao osobu koja je inventivna“. Odgovori se daju na skali Likertovog tipa od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Na američkim i kanadskim uzorcima koeficijenti unutarne konzistencije (Cronbach alpha) obično se kreću od $\alpha = 0,75$ do $\alpha = 0,90$, dok se Cronbach alpha skala BFI-a kod hrvatskih studenata kreću od $\alpha = 0,72$ do $\alpha = 0,83$. U ovom istraživanju Cronbach alfa iznosi $\alpha = 0,89$.

Marlowe-Crowne skala socijalne poželjnosti (MC-SDS, Marlowe, 1960) sastoji se od 33 čestice koje procjenjuju stupanj upravljanja dojmovima. Odgovori se daju na dihotomnoj skali, gdje sudionici označavaju slažu li se ili ne s navedenom tvrdnjom (točno/netočno). Primjer takve tvrdnje jest „Uvijek sam ljubazan/na, čak i prema ljudima koji su neugodni“. Prema Crowne i Marlowe (1960), sudionik bi čestice 1, 2, 4, 7, 8, 13, 16, 17, 18, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 33 trebao označiti s točno, a čestice 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 22, 23, 28, 30, 32 s netočno. Drugim riječima, ukoliko sudionik učini tako zapravo upravlja dojmovima. Dakle, svako poklapanje s prethodno navedenim boduje se s 1, a nepoklapanje s 0. Veći rezultat ukazuje na izraženi upravl-

janje dojmovima. Prema autorima skale (Crowne i Marlowe, 1960), za mjeru pozitivnog upravljanja dojmovima uzima se više od 20 socijalno poželjnih odgovora, dok se za negativno upravljanje dojmovima uzima manje od 8 socijalno poželjnih odgovora. Koeficijent unutarnje konzistencije iznosi $\alpha = 0,78$ (Holden i Fekken, 1989). U ovom istraživanju Cronbach alfa iznosi $\alpha = 0,92$. Korištena je validirana hrvatska verzija (Bezinović, 1988).

Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja (*Balanced Inventory of Desirable Responding* – BIDR, Paulhus, 1991) skraćena je i prilagođena verzija Paulhusova Uravnoteženog inventara socijalno poželjnog odgovaranja na hrvatskom jeziku (Milas, 1988). Skraćena i prilagođena verzija BIDR-a sastoji se od 22 čestice, od kojih 12 mjeri „samozavaravanje“ (nenamjerno socijalno poželjno odgovaranje koje odražava stvarna uvjerenja pojedinca o sebi te daje vrijedne podatke o ličnosti ispitanika), a 10 „upravljanje dojmovima“ (namjerno manipuliranje odgovorima s ciljem da se ispitanik prikaže boljom osobom) (Paulhus, 1984). Primjer čestice za supskalu upravljanja dojmovima je „Uvijek govorim istinu“, a za supskalu samozavaravanja „Ne zanima me što drugi misle o meni“. Kod obje skale zadatak je procijeniti vrijedi li za osobu tvrdnjom opisano ponašanje ili ne. Dakle, sudionici odgovaraju s „da“ ili „ne“. Hart i suradnici (2015) navode koeficijent unutarnje konzistencije koji iznosi $\alpha = 0,78$. U ovom istraživanju Cronbach alfa supskale samozavaravanja iznosi $\alpha = 0,48$, a kada bi iz supskale uklonili česticu „Ne smeta mi što nekim ljudima nisam drag/druga“, pouzdanost supskale podigla bi se na $\alpha = 0,56$. Pouzdanost supskale upravljanja dojmovima iznosi $\alpha = 0,77$. Cronbach alfa cijele skale iznosi $\alpha = 0,76$.

POSTUPAK

Istraživanje se održavalo u računalnim prostorijama Filozofskog fakulteta i Ekonomskog fakulteta u Osijeku u više ponuđenih vremenskih termina. Maksimalan broj sudionika po terminu bio je 16. Po ulasku u prostoriju svaki sudionik bio je upućen da sjedne za slobodno računalo. Na zaslonu ih je čekao već otvoren obrazac u alatu „Google Forms“. Sudionici su dobili uputu da riješe sociodemografski upitnik i upišu šifru skupine kojoj pripadaju. Šifre skupine unaprijed su raspodijeljene te su ih sudionicima izrekli eksperimentatori. Šifra skupine označava pripada li sudionik kontrolnoj skupini (šifra = 2), „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ skupini (šifra = 1) ili „prikazivanje u negativnom svjetlu“ skupini (šifra = 3). Nakon toga dobili su uputu da pri ispunjavanju sljedeća dva upitnika (Upitnik privrženosti koji je korišten u svrhu prikrivanja istraživačkog pitanja i Kratka skala mračne trijade) budu u potpunosti iskreni. Nakon što su završili s ispunjavanjem navedena dva upitnika, pred njima se pojavio prazan zaslon te su zamoljeni da nakon završetka ispunjavanja sačekaju da svi dovrše kako bi dobili daljnju uputu. Kada su svi sudionici završili s ispunjavanjem ranije spomenutih upitnika, uslijedila je treća uputa za ispunjavanje BFI-a, Marlowe-Crowne skale socijalne poželjnosti i skraćene i prilagođene verzije BIDR-a. Skale socijalno poželjnog odgovaranja nisu bile ukomponirane unutar Upitnika ličnosti „Velikih pet“, već su ispitanici prvo odgovorili na čestice BFI-a, pa odmah zatim

na Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) i zatim na Marlowe-Crowne skalu socijalno poželjnog odgovaranja. Uputa za rješavanje skala socijalno poželjnog odgovaranja i upitnika ličnosti ovisna je o skupini kojoj sudionici pripadaju. Dakle, ako sudionici pripadaju: a) kontrolnoj skupini, zamoljeni su da nastave odgovarati što iskrenije i bez previše razmišljanja, b) „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ skupini, zamoljeni su da se predstave u što boljem svjetlu, ali da pri tome ne budu preočiti i c) „prikazivanje u negativnom svjetlu“ skupini, zamoljeni su da se predstave u što lošijem svjetlu, ali da pri tome ne budu preočiti. Po završetku, sudionicima je ukratko objašnjena svrha istraživanja i zamoljeni su da o tome ne govore drugim sudionicima jer bi time mogli ugroziti istraživanje. Provedbu istraživanja odobrilo je Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku.

REZULTATI

U Tablici 1. prikazani su deskriptivni podaci svih korištenih skala te supskale psihopatija, a u Tablici 2. prikazani su podaci za svaku od pet supskala Inventara ličnosti *Big Five*. Supskale Inventara ličnosti *Big Five* su : ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost ka iskustvu. Iz tablice je vidljivo kako su aritmetičke sredine i variranje svih supskala podjednake, jedino je aritmetička sredina neuroticizma nešto niža od ostalih.

Tablica 1.

Deskriptivni podaci korištenih skala

	Minimum	Maksimum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Inventar ličnosti Velikih pet	2,23	3,89	3,28	,32
Upitnik mračne trijade	1,67	3,96	2,69	,49
Psihopatija	9	34	17,28	5,59
Marlowe-Crowneova skala socijalne poželjnosti	1	33	16,90	8,41
Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja	2	20	10,75	4,29

Tablica 2.*Deskriptivni podaci za supskale inventara ličnosti Big Five*

	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Ekstraverzija	3,35	,89
Ugodnost	3,50	,89
Savjesnost	3,56	,98
Neuroticizam	2,79	,96
Otvorenost prema iskustvu	3,50	,91

Kao preduvjet moderatorske hijerarhijske regresijske analize i u svrhu provjere ima li uputa kojom su sudionici dobili statistički značajan utjecaj na rezultate na skalama socijalno poželjnog odgovaranja, provedena je jednostavna analiza varijance. Za skalu socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne dobivena je statistički značajna razlika između grupa ovisno o eksperimentalnoj situaciji ($F = 85.41, p < .001$) (Tablica 3.).

Tablica 3.*Utjecaj eksperimentalne situacije na rezultat Marlowe-Crowneove skale socijalno poželjnog odgovaranja*

	Suma kvadrata	df	Prosječni kvadrat	F	Sig
Između grupa	4637,63	2	2318,82	85,41	,000
Unutar grupa	2796,23	103	27,15		
Ukupno	7433,86	105			

Legenda: df – stupnjevi slobode, F – F-omjer, Sig – statistička značajnost

Sudionici su postizali značajno više rezultate na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji u odnosu na druge dvije ($M_{fg} = 24.24, SD_{fg} = 5.09; M_k = 17.66, SD_k = 6.09; M_{fb} = 8.12, SD_{fb} = 4.28$) (Tablica 4.).

Tablica 4.*Deskriptivni podaci za skupine (Marlowe-Crowne)*

	N	Aritmetička sredina	SD	Standardna pogreška
„prikazivanje u pozitivnom svjetlu“	37	24,24	5,09	,84
kontrolna	35	17,66	6,09	1,03
„prikazivanje u negativnom svjetlu“	34	8,12	4,28	,74
Ukupno	106	16,90	8,41	,82

Legenda: N – ukupan broj sudionika, SD – standardna devijacija

Ovi rezultati ukazuju na to da su se sudionici u „prikazivanju u pozitivnom svjetlu“ doista značajno više pokušavali predstaviti u boljem svjetlu u odnosu na druge dvije eksperimentalne situacije, a skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne uspješno je to detektirala. Također, dobivena je i statistički značajna razlika između grupa ovisno o eksperimentalnoj situaciji i na Upitniku za mjerenje socijalne poželjnosti odgovora ($F = 33.20, p < .001$) (Tablica 5.).

Tablica 5.

Utjecaj eksperimentalne situacije na rezultat na upitniku socijalne poželjnosti

	Suma kvadrata	<i>df</i>	Srednja vrijednost kvadrata	<i>F</i>	Sig.
Između grupa	759,46	2	379,73	33,198	,000
Unutar grupa	1178,16	103	11,44		
Ukupno	1937,62	105			

Legenda: df – stupnjevi slobode, F – F-omjer, Sig – statistička značajnost

Sudionici su postizali značajno više rezultate na Upitniku za mjerenje socijalne poželjnosti odgovora u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji u odnosu na druge dvije ($M_{fg} = 14.03, SD_{fg} = 3.39; M_k = 10.46, SD_k = 3.58; M_{fb} = 7.50, SD_{fb} = 3.17$) (Tablica 6.).

Tablica 6.

Deskriptivni podaci za skupine (upitnik socijalne poželjnosti)

	<i>N</i>	Aritmetička sredina	<i>SD</i>	Standardna pogreška
„prikazivanje u pozitivnom svjetlu“	37	14,03	3,39	,56
kontrolna	35	10,46	3,58	,60
„prikazivanje u negativnom svjetlu“	34	7,50	3,17	,54
Ukupno	106	10,75	4,29	,42

Legenda: N – ukupan broj sudionika, SD – standardna devijacija

Dakako, rezultati ukazuju na to da su se sudionici u „prikazivanju u pozitivnom svjetlu“ situaciji značajno više pokušavali predstaviti u boljem svjetlu u odnosu na druge dvije eksperimentalne situacije, a Upitnik za mjerenje socijalne poželjnosti odgovora uspješno je to detektirao. Prema tome, može se zaključiti kako su obje skale detektirale upravljanje dojmovima ovisno o uputi. Drugim riječima, obje korištene skale socijalno poželjnog odgovaranja uspješne su u obavljanju zadatka za koji su namijenjene (detekcija upravljanja dojmovima). U Tablici 7. prikazane su korelacije skale psihopatije s Uravnoteženim

inventarom socijalno poželjnog odgovaranja te sa Skalom valjanosti Marlowe-Crowne.

Tablica 7.

Prikaz korelacija skale psihopatije s Uravnoteženim inventarom socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) i Marlowe-Crowneove skale valjanosti

		Skala psihopatije	BIDR	Marlowe-Crowne
Psihopatija	Pearsonova korelacija	1	-,18	-,16
	Značajnost		,07	,10
	N	106	106	106

Provedena je moderatorska hijerarhijska regresijska analiza za svaku skalu socijalno poželjnog odgovaranja pomoću programa Process v3.3 koji je dodatak programa SPSS (Hayes, 2018) te je korišten Model 1 kojim se ispituje utjecaj jednog moderatora. U prvoj moderatorskoj hijerarhijskoj regresijskoj analizi, prediktor je rezultat na skali psihopatije (Upitnik mračne trijade), moderator je eksperimentalna situacija, a kriterij je rezultat na skali Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja. Kod Uravnoteženog inventara socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) interakcija prediktora (psihopatija) i moderatora (eksperimentalna situacija) nije se pokazala značajnom ($F = 1.79, p > .05$) (Tablica 8) što znači da je Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja jednako uspješan u detekciji upravljanja dojmovima neovisno o rezultatu na skali psihopatije.

Tablica 8.

Interakcija prediktora (psihopatija) i moderatora (eksperimentalna situacija) u upitniku socijalne poželjnosti odgovora

	R2 change	F	df1	df2	p
X*W	,02	1,79	2,00	100,00	,17

Legenda: R2 – koeficijent determinacije, F – F-omjer, df – stupnjevi slobode, p – statistička značajnost

Dakle, neovisno o tome jesu li kod pojedinca psihopatske tendencije visoko ili nisko izražene, Upitnik za mjerenje socijalne poželjnosti odgovora bit će uspješan pri detekciji upravljanja dojmovima. Drugim riječima, hipoteza kako skale socijalno poželjnog odgovaranja neće biti uspješne u detekciji „prikazivanja u pozitivnom svjetlu“ kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama nije potvrđena za Upitnik za mjerenje socijalne poželjnosti odgovora, a hipoteza kako će skale socijalno poželjnog odgovaranja biti jednako uspješne u detekciji „prikazivanja u negativnom svjetlu“ neovisno o rezultatu na skali psihopatije potvrđena

je za Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja. U drugoj moderatorskoj hijerarhijskoj regresijskoj analizi, prediktor je rezultat na skali psihopatije (Upitnik mračne trijade), moderator je eksperimentalna situacija, a kriterij je rezultat na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne. Moderatorska hijerarhijska regresijska analiza za skalu socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne pokazala je značajnu interakciju između prediktora (psihopatija) i moderatora (eksperimentalna situacija) ($F = 5.44, p < .05$) (Tablica 9.).

Tablica 9.

Interakcija prediktora (psihopatija) i moderatora (eksperimentalna situacija) na Marlowe-Crowneovoj skali

	R2 change	F	df1	df2	p
X*W	,03	5,44	2,00	100,00	,005

Legenda: R2 – koeficijent determinacije, F – F-omjer, df – stupnjevi slobode, p – statistička značajnost

Navedeno se može objasniti pomoću Tablice 10. iz koje je vidljivo da je psihopatija značajan, negativan prediktor rezultata na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne.

Tablica 10.

Glavni efekti i interakcija Marlowe-Crowneove skale socijalno poželjnog odgovaranja

	Koeficijent	se	t	p
Konstanta	17,49	,79	22,24	,00
Psihopatija	-,63	,16	-3,99	,00
W1	7,10	1,10	6,46	,00
W2	-9,36	1,12	-8,34	,00
Interakcija 1	,26	,20	,79	,43
Interakcija 2	,66	,21	3,08	,00

Legenda: se – standardna pogreška, t – vrijednost t-testa, p – statistička značajnost, Interakcija 1 – psihopatija x W1, Interakcija 2 – psihopatija x W2, W1 – „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ u odnosu na „prikazivanje u negativnom svjetlu“ i kontrolnu situaciju, W2 – „prikazivanje u negativnom svjetlu“ u odnosu na „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ i kontrolnu situaciju

Dakle, što su psihopatske tendencije izraženije u pojedincu, to će skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne slabije detektirati upravljanje dojmovima. „Prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situacija, u odnosu na „prikazivanje u negativnom svjetlu“ i kontrolnu situaciju, značajno je i pozitivno povezana s rezultatima na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne (W1). Dakle, u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji u odnosu na druge dvije situacije, sudionici postižu generalno najviše

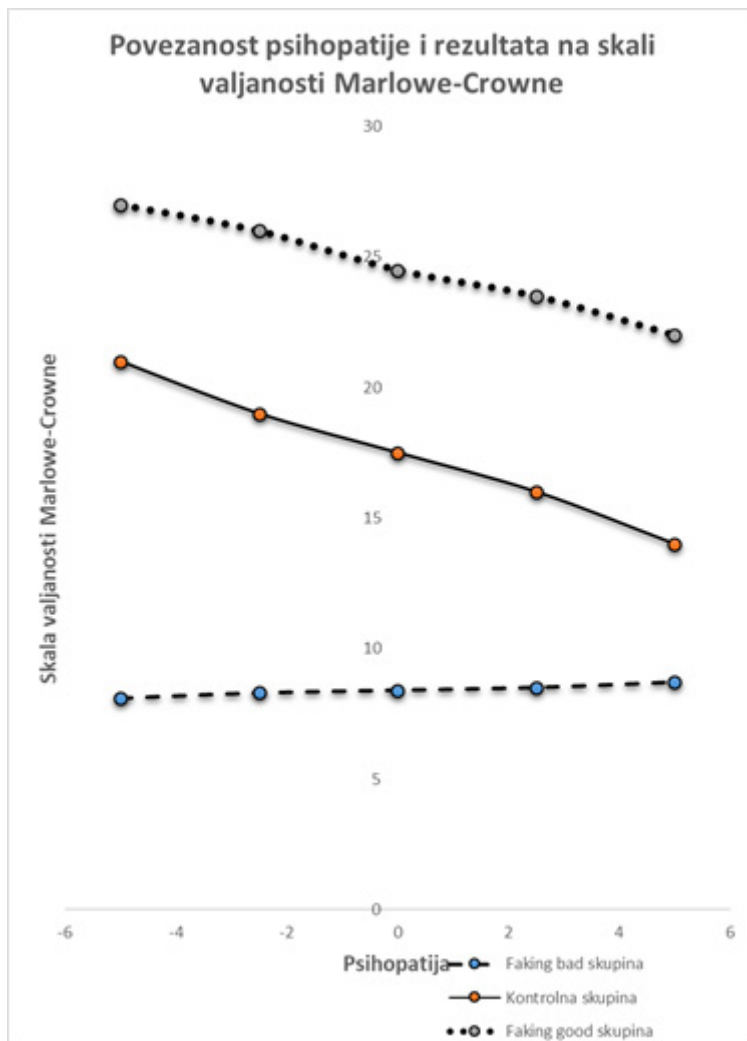
rezultate na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne što ukazuje da skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne generalno detektira najviše pozitivnog upravljanja dojmovima u „prikazivanju u pozitivnom svjetlu“ situaciji u odnosu na druge dvije situacije. Također, „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situacija, u odnosu na druge dvije situacije, značajno je negativno povezana s rezultatima na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne (W2). Dakle, u „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situaciji, u odnosu na druge dvije situacije, sudionici generalno postižu najniže rezultate na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne što ukazuje na to da skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne generalno detektira najviše negativnog upravljanja dojmovima u „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situaciji u odnosu na druge dvije. Interakcija situacije prikazivanje u pozitivnom svjetlu, u odnosu na kontrolnu i situaciju prikazivanja u negativnom svjetlu i psihopatije, nije značajna. Drugim riječima, to je moguće objasniti objašnjavajući trend rasta. Dakle, trend rasta je u situaciji „prikazivanje u negativnom svjetlu“ drugačiji, nego što je u preostale dvije situacije, situaciji prikazivanja u pozitivnom svjetlu i kontrolnoj situaciji u kojima su rezultati u istom smjeru.

Interakcija između „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situacije, u odnosu na kontrolnu i „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciju, i psihopatije je značajna što ukazuje da kako raste rezultat na psihopatiji, raste i rezultat na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne u „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situaciji i obrnuto. Dakle, postoji trend rasta u istom smjeru. Iz Tablice 10, koja prikazuje utjecaj psihopatije na rezultat na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne u svakoj pojedinoj situaciji, vidljivo je kako u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji psihopatija značajno negativno predviđa rezultat na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne ($t = -3.70, p < .05$). Također, i u kontrolnoj situaciji psihopatija značajno negativno predviđa rezultat na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne ($t = -3.99, p < .05$). Dakle, kada je od sudionika zatraženo da se predstavljaju u boljem svjetlu, poput situacije da se predstave što iskrenije (kontrolna situacija), skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne slabije bi detektirala upravljanje dojmovima što su izraženije psihopatske tendencije kod pojedinca. No, u „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situaciji, psihopatija nije značajan prediktor rezultata na skali socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne ($t = 0.22, p > .05$). Stoga, kada je od sudionika zatraženo da se predstavljaju u lošijem svjetlu, izraženost psihopatskih tendencija kod pojedinca nije imala utjecaj na sposobnost skale socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne da detektira upravljanje dojmovima. Navedeno je prikazano na Slici 1. Ovim modelom objašnjeno je 71% varijance kriterija (skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne). Konačno, iz Tablice 11 možemo zaključiti kako rezultat na skali psihopatije ima utjecaj na sposobnost skale socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne pri detekciji upravljanja dojmovima u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji i kontrolnoj situaciji, dok nema utjecaj na sposobnost detekcije upravljanja dojmovima u „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situaciji. Dakle, skala socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne neće biti uspješna u detekciji u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama što potvrđuje hipotezu da

skale socijalno poželjnog odgovaranja neće biti uspješne u detekciji pozitivnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u pozitivnom svjetlu“) kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama za skalu socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne. Također, za skalu socijalno poželjnog odgovaranja Marlowe-Crowne potvrđena je i hipoteza da će biti jednako uspješna u detekciji upravljanja dojmovima u „prikazivanje u negativnom svjetlu“ situaciji neovisno o rezultatu na skali psihopatije.

Slika 1.

Povezanost rezultata na psihopatiji s rezultatom na Marlowe-Crowneovoj skali socijalno poželjnog odgovaranja, ovisno o eksperimentalnoj skupini.

RASPRAVA

Ovo istraživanje provedeno je u svrhu provjere uspješnosti skale socijalno poželjnog odgovaranja u detekciji upravljanja dojmovima kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama. Točnije, ispitivana je uspješnost skale socijalno poželjnog odgovaranja da prepoznaju negativno i pozitivno upravljanje dojmovima kod osoba s višim rezultatima na skali psihopatije. Pretpostavka da skala socijalno poželjnog odgovaranja neće detektirati socijalno poželjne odgovore („prikazivanje u pozitivnom svjetlu“) kod osoba

s izraženim psihopatskim tendencijama i da će skala socijalno poželjnog odgovaranja detektirati njihovo lažno predstavljanje u negativnom smjeru („prikazivanje u negativnom svjetlu“) potvrđena je na Marlowe-Crowne-ovoj skali socijalno poželjnog odgovaranja, dok na Uravnoteženom inventaru socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) nije potvrđena.

Djelomično potvrđivanje hipoteza nije u skladu s prethodnim istraživanjima u kojima je potvrđeno da je Marlowe-Crowneova skala uspješnija u otkrivanju socijalno poželjnih odgovora u odnosu na BIDR. Tako Lambert i suradnici (2016) ukazuju na to da Marlowe-Crowneova skala socijalno poželjnog odgovaranja nadmašuje Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) u identificiranju upravljanja dojmovima te je osjetljivija u njihovoj detekciji. Međutim, u ovom istraživanju Upitnik za mjerenje socijalne poželjnosti odgovora pokazao se uspješnim u detekciji upravljanja dojmovima s obzirom na značajne razlike među eksperimentalnim skupinama. Nadalje, nije bio u interakciji sa psihopatijom, što ukazuje na to da izraženost psihopatskih tendencija nema utjecaj na uspješnost BIDR-a prilikom detekcije upravljanja dojmovima. Moguće objašnjenje takvog rezultata korištenje je skraćene verzije skale mračne trijade čime je varijabilitet u kriteriju bio sužen. Također, treba uzeti u obzir da je uzorak većinom sastavljen od studenata i mladih te nije reprezentativan. Takav rezultat ide u prilog BIDR-u kao uspješnijoj skali socijalno poželjnog odgovaranja u odnosu na Marlowe-Crowneovu skalu. Na potonji nalaz ukazuje i istraživanje MacNeila i Holdena (2006) koji nisu našli povezanost između psihopatije i uspješnosti skala socijalno poželjnog odgovaranja BIDR i PRF-D (*The Personality Research Form Desirability scale*) u detekciji upravljanja dojmovima.

Dobiveni rezultati na Marlowe-Crowneovoj skali socijalno poželjnog odgovaranja u skladu su s dosadašnjim istraživanjima koja pokazuju da skale socijalno poželjnog odgovaranja mogu biti neuspješne u detekciji pozitivnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u pozitivnom svjetlu“) kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama (Book i sur., 2006; Edens i sur., 2001, Rogers i sur., 2002). Moguće objašnjenje nalaza daje nam istraživanje Harea (1991) koje implicira da osobe sa psihopatskim tendencijama patološki lažu, koriste manipulaciju u svrhu obmane drugih i ostvarivanja svojih ciljeva te pri tome ne osjećaju grižnju savjesti. Sukladno navedenom, može se reći kako psihopatske tendencije omogućuju uspješnu i brzu, pa čak i kompulzivnu obmanu kako bi se pojedinci prikazali u boljem svjetlu, a to čine uspješnim izbjegavanjem detekcije upravljanja dojmovima (Anderson i Kiehl, 2014). Međedović i suradnici (2017) evolucijski objašnjavaju uspješnost osoba s izraženim psihopatskim tendencijama u situacijama uljepšavanja ukazujući da su manipulativne i grandiozne osobine povezane s reproduktivnim uspjehom. Njihovo istraživanje pokazuje da osobe sa psihopatskim tendencijama mogu imati adaptivni potencijal. Tako je psihopatija pozitivno povezana s učinkom na testu inteligencije, što također pruža dodatno objašnjenje uspješnosti osoba sa psihopatskim tendencijama u pozitivnom upravljanju dojmovima. S druge strane, kod negativnog upravljanja dojmovima rezultati provedenih istraživanja pokazuju da su skale socijalno poželjnog odgovaranja jednako uspješne u detekciji „prikazivanja u negativnom svjetlu“, neovisno o rezultatu na skali psihopatije, što je dobiveno i u ovom istraživanju (Book

i sur., 2006; Edens i sur., 2000; Poythress i sur., 2001). Rezultati prethodnih istraživanja generalno pokazuju da u situacijama „prikazivanje u negativnom svjetlu“ osobe s izraženim psihopatskim tendencijama nisu ništa uspješnije od ostatka populacije u upravljanju dojmovima stoga bi to mogao biti razlog takvom nalazu (Book i sur., 2006; Edens i sur., 2000; Poythress i sur., 2001). Naime, za osobe s izraženim psihopatskim tendencijama iznimno je važno da se predstave kao „dostojne povjerenja“, što uključuje predstavljanje boljima, a ne lošijima nego što su u stvarnosti. Dakle, situacija „prikazivanje u negativnom svjetlu“ nije adaptivna ni potrebna u svakodnevnom životu te iz tog razloga pojedinci s izraženim psihopatskim tendencijama vjerojatno nisu naučili bolje negativno upravljati dojmovima od ostalih, što uključuje prepoznavanje pitanja koja detektiraju laž te uspješnu obmanu (Frank, 1988). Isto tako, vrlo je vjerojatno da je motivacija za negativno upravljanje dojmovima bila niža nego u situaciji pozitivnog upravljanja dojmovima. Bilo bi korisno istražiti koje osobine utječu na negativno upravljanje dojmovima. Primjerice, istraživanje Niesten i suradnika (2015) pokazalo je da antisocijalne osobe postižu više rezultate na instrumentima koji detektiraju negativno upravljanje dojmovima.

Kao nedostatak provedenog istraživanja može se navesti upitna ekološka valjanost. Odnosno, postavlja se pitanje koliko su uvjeti istraživanja nalik stvarnim selekcijskim situacijama. Moguće je da bi stvarna selekcijska situacija za poželjan posao više motivirala osobe da se prikažu u boljem svjetlu, no činjenica je da je takve uvjete nemoguće u potpunosti imitirati. Ipak, ukoliko su se efekti pojavili prilikom simulacije, vrlo je vjerojatno da bi bili još jači u stvarnoj situaciji selekcije. Kao nedostatak provedenog istraživanja može se navesti i utjecaj samog naziva istraživanja na odgovore sudionika. Naime, sudionici su znali kako je riječ o istraživanju „Razgovor za posao“ te je moguće da su se nastojali prikazati u boljem svjetlu i u kontrolnoj situaciji kada je uputa bila da odgovaraju iskreno, a moguće i u situaciji prikazivanja u lošijem svjetlu, što je moglo iskriviti rezultate. Ipak, takav naziv istraživanja korišten je kako bi se ljude zainteresiralo za istraživanje i prikupio što veći broj sudionika, što je konačno i ostvareno. Nedostatak je istraživanja i manji uzorak, nesrazmjernost u broju sudionika i sudionica te slabija pouzdanost skale samozavaravanja u Uravnoteženom inventaru socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR).

Implikacije su istraživanja brojne. Dobiveni rezultati korisni su u okviru organizacijske psihologije, posebice kod selekcije kandidata. Od velike je važnosti rezultat koji pokazuje da je Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) uspješniji u detekciji upravljanja dojmovima, neovisno o psihopatiji. Ipak, potrebno je u kasnijim istraživanjima detaljnije ispitati koja je skala socijalne poželjnosti uspješnija. Nalaz da skale socijalno poželjnog odgovaranja teže detektiraju pozitivno upravljanje dojmovima kod osoba s izraženim psihopatskim tendencijama dovodi u pitanje koliko se može vjerovati testovima ličnosti kada se primjenjuju na osobama s izraženim psihopatskim tendencijama. Takav nalaz posebno je bitan kada se radi o zapošljavanju na poziciji rukovoditelja te je u takvim situacijama u selekciju nužno uključiti i ostale metode: intervju, test situacijske prosudbe. Nadalje, brojna istraživanja pokazala su da je važno birati zaposlenike koji nemaju mračnih crta ličnosti, a posebno kada se radi o izboru kandidata za rukovodeće pozicije. Obilježja osoba na

visokim pozicijama koji imaju psihopatske tendencije sklonost su manipuliranju, varanju, dodvoravanju i laganju, sebičnost, zavist, neetično ponašanje te nedostatak empatije (Bogdanović i sur., 2018). Dakle, bilo bi korisno detektirati kandidate sa psihopatskim tendencijama te im prilagoditi skale socijalno poželjnog odgovaranja u upitnicima ličnosti. Osim osobama s izraženim psihopatskim tendencijama, skale je potrebno prilagoditi i općenito osobama koje su sposobnije u upravljanju dojmovima ili uz testove ličnosti koristiti druge instrumente i metode pri selekcijskom postupku. Isto tako, dobiveni rezultati mogu poslužiti u znanstvene svrhe kao poticaj za razvijanje kvalitetnijih skala socijalno poželjnog odgovaranja s česticama čija je svrha manje očita. Jedan od načina provjere iskrenosti i upravljanja dojmovima koji se nedavno pojavio je korištenje programa za praćenje kompjuterskog miša te vremena koje je osobama potrebno da odgovore na pitanja u upitniku. U istraživanju Mazze i suradnici (2020) dokazano je da je vrijeme odgovaranja statistički značajno dulje u „prikazivanje u pozitivnom svjetlu“ situaciji u odnosu na iskreno odgovaranje. Povezanost parametara pokreta miša i upravljanja dojmovima potrebno je dodatno istražiti. Korisnost ovog istraživanja očituje se i u korištenju skala socijalno poželjnog odgovaranja na hrvatskom jeziku te nadopunjavanju znanja o povezanosti upravljanja dojmovima i psihopatije, s obzirom na nedostatak provedenih istraživanja koja se bave ovom tematikom u Hrvatskoj. U budućim istraživanjima bilo bi korisno ispitati povezanost inteligencije i uspješnosti skala socijalno poželjnog odgovaranja u detekciji upravljanja dojmovima s pretpostavkom da bi viši rezultat na testu inteligencije mogao biti povezan s boljom sposobnošću upravljanja dojmovima. Stoga, bilo bi zanimljivo provjeriti uspješnost skale socijalno poželjnog odgovaranja u detekciji potonjeg.

ZAKLJUČAK

Provedenim se istraživanjem ispitalo koliko su skale socijalno poželjnog odgovaranja u upitnicima ličnosti uspješne u detekciji upravljanja dojmovima u osoba s izraženim psihopatskim tendencijama. Dobiveni rezultati ukazuju na to da Marlowe-Crowneova skala socijalno poželjnog odgovaranja nije uspješna u detekciji pozitivnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u pozitivnom svjetlu“) u osoba s izraženim psihopatskim tendencijama, dok je u detekciji negativnog upravljanja dojmovima („prikazivanje u negativnom svjetlu“) jednako uspješna, neovisno o rezultatima na skali psihopatije. Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) pokazao se jednako uspješnim u detekciji upravljanja dojmovima, neovisno o rezultatima na skali psihopatije, što znači da je BIDR uspješniji od Marlowe-Crowneove skale.

PRILOG**Tablica 11.**

Prikaz utjecaja prediktora (psihopatija) na vrijednosti moderatora (eksperimentalna situacija) na Marlowe-Crowneovoj skali socijalno poželjnog odgovaranja

Šifra skupine	Efekt	se	t	p
1	-,47	,13	-3,70	,00
2	-,63	,16	-3,99	,00
3	,03	,15	,22	,83

Legenda: se – standardna pogreška, t – vrijednost t-testa, p – statistička značajnost

LITERATURA

- Anderson, E. N. i Kiehl, K. A. (2014). Psychopathy: Developmental Perspectives and the Implications for Treatment. *Restorative Neurology and Neuroscience*, 32(1), 103–117. doi: 10.3233/RNN-139001
- Babiak, P. i Hare, R. D. (2006). *Snakes in suits: When psychopaths go to work*. Regan Books/Harper Collins Publishers.
- Bahtijarević-Šiber, F. (1999). *Management ljudskih potencijala*. Golden marketing.
- Bezinović, P. (1988): *Samopercepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija vrednovanja vlastitog ja*. Doktorska disertacija, Odsjek za psihologiju, Sveučilište u Zagrebu.
- Book, A. S., Holden, R. R., Starzyk, K. B., Wasylkiw, L. i Edwards, M. J. (2006). Psychopathic traits and experimentally induced deception in self-report assessment. *Personality and Individual Differences*, 41(4), 601–608. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2006.02.011>
- Bogdanović, M., Vetráková, M. i Filip, S. (2018). Dark triad characteristics between economics & business students in Croatia & Slovakia: what can be expected from the future employees? *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, *Entrepreneurship and Sustainability Center*, 5(4), 967–991. [https://doi.org/10.9770/jesi.2018.5.4\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2018.5.4(19))
- Cleckley, H. (1941). *The mask of sanity: An attempt to clarify some issues about the so called psychopathic personality*. MO: Mosby.
- Crowne, D. P. i Marlowe, D. A. (1960). *A New Scale of Social Desirability Independent of Psychopathology*. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349–354. <https://doi.org/10.1037/h0047358>
- Edens, J. F., Buffington, J. K., i Tomicic, T. L. (2000). An investigation of the relationship between psychopathic traits and malingering on the psychopathic personality inventory. *Assessment*, 7(3), 281–296. <https://doi.org/10.1177/107319110000700307>
- Edens, J. F., Buffington, J. K., Tomicic, T. L. i Riley, B. D. (2001). Effects of positive impression management on the Psychopathic Personality Inventory. *Law and Human Behavior*, 25(3), 235–256. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1010793810896>
- Frank, R. H. (1988). *Passions within reason: The strategic role of the emotions*. New York: W.W. Norton & Company.
- Hare, R. D. (1991). *The Hare Psychopathy Checklist—Revised (PCL-R)*. North Tonawanda, NY: MultiHealth Systems.
- Hare, R. D. (2003). *The Hare Psychopathy Checklist-Revised (2nd ed.)*. Multi-Health Systems.
- Hare, R. D., Forth, A. E. i Hart, S. D. (1989). The psychopath as Prototype for Pathological Lying and Deception. In J. C. Yuille (Ur.), *Credibility assessment*, 47, 25–49. https://doi.org/10.1007/978-94-015-7856-1_2
- Hart, C. M., Ritchie, T. D., Hepper, E. G. i Gebauer, J. E. (2015). The Balanced Inventory of Desirable Responding Short Form (BIDR-16). *Sage Open*, 1–9. DOI: 10.1177/2158244015621113

- Hayes, A. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis*. The Guilford Press.
- Holden, R. R. i Fekken, G. C. (1989). Three common social desirability scales: Friends, acquaintances, or strangers? *Journal of Research in Personality*, 23(2), 180-191. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(89\)90022-6](https://doi.org/10.1016/0092-6566(89)90022-6)
- Hudek-Knežević, J. i Kardum, I. (2009). Five-factor personality dimensions and 3 health related personality constructs as predictors of health. *Croatian Medical Journal*, 50, 394-402. doi: 10.3325/cmj.2009.50.394
- John, O. P. i Srivastava, S. (1999). The Big Five Trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U Pervin, L. A. i John, O. P. (Ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (str. 102-138). Guilford Press.
- Jones, D. N. i Paulhus, D. (2013). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 20(10), 1-14. <https://doi.org/10.1177/1073191113514105>
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1). Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/3229>
- Krizmanić, M. (2005). Psihopatija. U B. Petz (Ur.), *Psihologijski rječnik* (str. 394). Naklada Slap.
- Lambert, E. C., Arbuckle, S. A. i Holden, R. R. (2016). The Marlowe-Crowne Social Desirability Scale outperforms the BIDR Impression Management Scale for identifying fakers. *Journal of Research in Personality*, 61, 80 - 86. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.02.004>
- Lilienfeld, S. O. i Andrews, B. P. (1996). Development and Preliminary Validation of a Self Report Measure of Psychopathic Personality Traits in a Noncriminal Population. *Journal of Personality Assessment*, 66(3), 488-524. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6603_3
- MacNeil, B. M. i Holden, R. R. (2006). Psychopathy and the detection of faking on self-report inventories of personality. *Personality and Individual Differences*, 41(4), 641 - 651. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.03.004>
- Mazza, C., Monaro, M., Burla, F., Colasanti, M., Orru, G., Ferracuti, S. i Roma, P. (2020). Use of mouse-tracking software to detect faking-good behavior on personality questionnaires: an explorative study. *Scientific Reports*, 10. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-61636-5>
- Međedović, J., Petrović, B., Želeskov-Đorić, J. i Savić, M. (2017). Interpersonal and Affective Psychopathy Traits Can Enhance Human Fitness. *Evolutionary Psychological Science*, 3(4), 306-315. <https://doi.org/10.1007/s40806-017-0097-5>
- Milas, G. (1998). Korelacijska i eksperimentalna studija odnosa temeljnih dimenzija društvenih stavova, ličnosti i društvene poželjnosti. Doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Niessen, I. J., Nentjes, L., Merckelbach, H. i Bernstein, D. P. (2015). Antisocial features and "faking bad": A critical note. *International Journal of Law and Psychiatry*, 41, 34-42. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2015.03.005>
- Paulhus, D. L. (1984). Two-Component Models of Socially Desirable Responding. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(3), 589-609. doi:10.1037/0022-3514.46.3.598
- Paulhus, D. L. (1991). Measurement and control of response bias. U Robinson, Shaver, P. R. i Wrightsman, L. S. (Ur.), *Measures of personality and social psychological attitudes* (str. 17-59). San Diego, CA: Academic Press.
- Patrick, C. J. (2006). *Handbook of psychopathy*. The Guilford Press.
- Poythress, N. G., Edens, J. F. i Watkins, M. M. (2001). The Relationship Between Psychopathic Personality Features and Malingering Symptoms of Major Mental Illness. *Law and Human Behavior*, 25(6), 567 - 582. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1012702223004>
- Proroković, A., Slišković, A. i Bumbak, I. (2008). Osobine ličnosti i socijalna poželjnost u selekcijskoj situaciji. *Društvena istraživanja*, 17 (6(98)), 1157 - 1177. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/31154>
- Rogers, R., Vitacco, M. J., Jackson, R. L., Martin, M., Collins, M. i Sewell, K. W. (2002). Faking Psychopathy? An Examination of Response Styles With Antisocial Youth. *Journal of Personality Assessment*, 78(1), 31-46. http://dx.doi.org/10.1207/S15327752JPA7801_03
- Wertag, A., Vrselja, I. i Tomić, T. (2011). Provjera konstruktne valjanosti Paulhusovog i Williamssovog (2002) upitnika Mračne trijade D3-27, 19. godišnja konferencija hrvatskih psihologa Osijek.